

Recension

Recension av: Audun Kjus, Fredrik Skott, Ida Tolgensbakk & Susanne Österlund-Pötzsch (red.) *Spill med magiske sirkler: En utforskning av lek-ritual-kontinuumet*. Uppsala, Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 2023.

Lena Marander-Eklund

Antologin är ett synnerligen välkommet bidrag till etnologisk och folkloristisk forskning om lek och ritual. Den handlar både om det lekfulla i ritualer och om det rituella i leken, både om praktiker då ritual och lek ligger aningen längre ifrån varandra och då ritual och lek förenas. Ritualer har undersökts av etnologer, folklorister, antropologer och religionsvetare, medan leken under senare år fått mindre uppmärksamhet – något som denna antologi vill råda bot på.

Idén till denna bok växte fram långsamt, inledningsvis genom ett forskningsprojekt om lek på Norsk Folkemuseum och genom frågelistor som handlade om lek. 2020 inbjöds ett 20-tal nordiska etnologer och folklorister till ett symposium, finansierat av Kungliga Gustav Adolfs Akademien, kring temat. Symposiumet utgick från en teoretisk presentation av relevant lek- och ritualforskning, sammanställd av Audun Kjus. Denna genomgång har utgjort en utgångspunkt för de bidrag som diskuterades på symposiet och som utgör bokens kapitel; empiriska exempel på lekfulla ritualer och rituell lek.

Boken inleds med Kjus' teoretiska orientering i lek och ritual. Här lyfts speciellt en lekforskare fram som utgör en grund för många av kapitel i boken. Det är fråga om klassikern Johan Huizingas *Homo Ludens. A study of the play-element in culture* (1950). Huizinga menar att leken karaktäriseras av tre drag: den är frivillig, leken har tidsliga och rumsliga ramar och lek är rolig och spännande. Dessa karaktärsdrag diskuteras men även ifrågasätts i Kjus' text. Leken är något som signaleras, "nu leker vi" och existerar inom en inramad zon. Förståelsen av ritual i inledningstexten bygger långt på Owe Ronströms tankar; ritualer bygger på upprepning, rolltagning och har förmåga att producera det som det handlar om. Skillnaderna och likheterna mellan lek och ritual är komplext och de bör inte ses som varandras motpoler; man kan säga att leken är så som det kunde vara medan ritualen är så som det borde vara. Lek och ritual kan, enligt Kjus, ses som ett kontinuum.

I förordet framkommer att det finns vissa fält där lek och ritual aktualiseras för etnologer och folklorister. Det är frågan om årets och livets högtider samt olika typer av arrangemang, såsom festivaler och evenemang. Många av artiklarna i denna antologi handlar just om sådana och där den sociala dimensionen framhävs. Artiklarna handlar om en vikingatidsfestival, lut-fiskparadiUSA:ssvenskbygder, fotbollsanhängarkultur, ceremonier i samband med fan-kultur, antirasistiska demonstrationer (*black lives matters*), aprilskämt, russe-tid (ursprungligen en festlighet i samband med antagningsproven till universitet), frieriseder över tid, ritualer och lek i samband med extrema motionslopp, hur lek och ritual tar sig uttryck på platser som är skapade för att tillhandahålla en upplevelse, där leken långt sker på de vuxnas villkor och där ritualen på en och samma gång är lekfull och allvarlig (evenemangsparken Trolska skogen). Antologin avslutas med en artikel om gåendepraktiker, om ett rituellt sätt att röra sig på som skapar ett kollektivt kulturellt uttryck men också ett kroppsligt och rytmiskt fundament för fenomenet i lek-ritual-kontinuumet.

Antologin är väl sammanhållen och alla 13 artiklar relaterar till både begreppet lek och ritual, men gör det på aningen olika sätt – något som jag ser som positivt. De flesta relaterar till inledningen och till klassikern Huizingas tankar om lek. I vissa fall kan antologier bli aningen repetitiva då en gemensam teorigrund upprepas i de separata artiklarna. Så är fallet inte i denna bok; artiklarna fungerar som självständiga alster men också som en gemensam helhet. Bokens artiklar är inte grupperade på något vis utan de presenteras alfabetiskt enligt författarens efternamn. Det här är ett ganska ovanligt drag, men det fungerar ändå relativt väl. Susanne Österlund-Pötzsch artikel om gåendepraktiker bildar en naturlig avslutning, eftersom hon har ett vidare grepp och fokuserar inte bara på ett empiriskt exempel. I de bästa av världar hade det ännu funnits ett sammanfattande slutkapitel.

Att artiklarna handlar om väldigt olika teman och att de är skrivna på olika språk (svenska, norska och engelska) ger en insyn i olika empiriska fält som forskarna ifrågasätter i. På så sätt får vi kunskap om pågående forskning i de nordiska länderna. Inblicken i de olika empiriska fälten gör boken spännande, men samtidigt aningen tungläst. Här kunde ett aningen mer pedagogiskt grepp ha underlättat läsningen; till exempel genom användning av ytterligare metatext och/eller tydligare sammanfattningar i slutet av varje kapitel. Ett ord om bokens titel – den magiska cirkeln. När jag första gången tog boken i min hand tänkte jag mig att den skulle vara mycket snävare i sitt innehåll än den slutligen var. Huizinga omnämner den magiska cirkeln – leken som

något som avgränsas från det vardagliga livet, men han ifrågasätter också en skarp skiljelinje mellan lek och liv. Valet av titeln på antologin kunde ha diskuterats i förordet.

De flesta som kommer att läsa antologin gör det inte från pärm till pärm så som en recensent gör, utan plockar intressanta artiklar ur mängden. Artiklarna är skrivna av välkända och välrenommerade etnologer och folklorister och en entusiasm inför uppgiften kan skönjas i texterna. Slutresultatet är bra, riktigt bra och redaktörerna kan gratuleras till omsorgsfullt utfört arbete. Boken kommer säkerligen att hitta sin väg till de nordiska universitetens kurslistor och dess inflytande kommer att leva länge.

Citera den här artikeln: Lena Marander-Eklund. 2024. Recension av: Audun Kjus, Fredrik Skott, Ida Tolgensbakk & Susanne Österlund-Pöttsch (red.) *Spill med magiske sirkler: En utforskning av lek-ritual-kontinuumet*. Uppsala, Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 2024. *Kulturella Perspektiv*, vol. 33. Recension, s. 1–2.

Mottagen: 16 januari 2023   **Publicerad:** 15 februari 2024

Copyright: © 2024 Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0, som tillåter obegränsad användning, distribution och reproduktion i samtliga medieformat, förutsatt att ursprunglig(a) författare och källa uppges. Se <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Kulturella Perspektiv – Svensk etnologisk tidskrift, ISSN 1102-7908, är en expertgranskad Open Access-tidskrift som publiceras av Föreningen Kulturella Perspektiv.

OPEN ACCESS